

(Ne)zdrženlivé projevy soudců při rozhodovací činnosti

Jana Stehlíková*

Abstrakt: Tento článek se věnuje projevům, které zazněly nebo byly napsány v souvislosti s rozhodovací činností soudců. Soudce by měl každým svým projevem sledovat zájem na tom, aby justice dobře fungovala, a to díky tomu, že bude mít na zřeteli i další zájmy, které k dobrému fungování soudnictví přispívají. Těmito dílčími zájmy a cíli jsou nezávislost, nestrannost, důstojnost, respekt k ostatním soudcům a zástupcům jiných právních profesí a důvěra veřejnosti. V článku se věnuji několika situacím, v nichž tyto zájmy nebyly dostatečně chráněny. Poukazuji na etické nedostatky jednotlivých projevů a rozebírám je pomocí řady otázek. Jejich zodpovězení by soudcům mohlo pomoci udržet jejich projevy v etických mezích tak, aby neohrožily žádný z dílčích zájmů, který přispívá k dobrému fungování justice. Nakonec tvrdím, že se soudci budou projevovat v souladu s těmito zájmy a neohroží je tehdy, když budou zdrženliví a budou se projevovat zdrženlivě.

Klíčová slova: svoboda projevu soudců, zdrženlivost, soudcovská etika, profesní etika právníků, nezávislost, nestrannost, soudcovská důstojnost, respekt k ostatním soudcům a zástupcům jiných právních profesí, důvěra veřejnosti v soudnictví, dobré fungování justice.

Úvod

Pro dobré fungování soudnictví¹ v demokratické společnosti je důležité, jací soudci v ní působí, jak se chovají, co dělají a jak se projevují. Zákon o soudech a soudcích soudcům ukládá povinnosti,² kterým při výkonu své funkce soudci musejí dostát. Bez dalšího výkladu a kontextu jsou však tyto zákonné požadavky poměrně neurčité. Aby jim soudci co nejlépe dostáli, je zapotřebí, aby zákonné pojmy v konkrétních situacích správně vyložili a naplnili je hodnotovým obsahem. To by nebylo možné, kdyby neměli kromě respektu k právu také smysl pro morálku a nevnímali etický rozměr, který má výkon soudcovské funkce.

Soudci musí být nezávislí, nestranní, mají podporovat (či alespoň neohrožovat) důvěru veřejnosti v justici a spravedlivé rozhodování soudů,³ jsou povinni zachovávat důstojnost soudcovské funkce i respekt vůči ostatním soudcům.⁴ To je nejen souhrn zákonných požadavků, ale i morální závazek plnit soudcovskou funkci dobře. Právní normy jsou totiž projevem společenského konsensu, který odráží hodnoty, na kterých společnost i právní řád spočívají. Když je soudce vázán zákonem, je vázán i těmito hodnotami a je jeho morální povinností jednat v souladu s nimi.⁵ Těmto zákonným a zároveň morálním

* Mgr. Jana Stehlíková, Ph.D., absolventka doktorského studia na katedře právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. E-mail: stehlikoja@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5330-9229>. Článek vznikl jako písemný výstup z projektu MUNI/A/1242/2022, *Morální problémy právních profesí*.

¹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (§ 80 odst. 3), poukazuje na povinnost vykonávat soudcovskou funkci v souladu se zájmem na řádném výkonu soudnictví.

² Zejména § 80 až 83 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

³ Ust. § 80 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

⁴ Ust. § 80 odst. 6 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

⁵ Na hodnotový základ právního řádu a povinnost soudce tyto hodnoty poznat a jednat v souladu s nimi upozorňuje Ahaaron Barak. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*. Princeton: Princeton University Press, 2006, s. 108.

požadavkům musejí soudci dostat v každé situaci, ve volném čase i při své rozhodovací činnosti, v písemném i ústním projevu.

Právě na projevy, které soudci činí při své rozhodovací činnosti, se zaměřuje tento článek. Rozebírám v něm pět typů situací: komunikaci s účastníky, jejich zástupci či znalci, sepsání rušícího soudního rozhodnutí a disentančního stanoviska. Všechny situace se opírají o skutečné případy projevů soudců, které byly zveřejněny ať už samotnými soudy či médii v relativně nedávné době. Zajisté nejde o vyčerpávající přehled projevů, které soudci v souvislosti se svou rozhodovací činností učiní. To však rozsah tohoto článku neumožňuje. Jde tak alespoň o výběr aktuálních případů, které se liší v tom, komu byly projevy adresovány, kde, jakou formou a jakým způsobem byly sděleny. Na vybraných případech se pokusím ukázat, jakými etickými nedostatky projevy trpěly a proč. Zároveň se v článku zamýšlím nad tím, jak se etickým prohrěškům při projevech soudců vyhnout. Dospěji k názoru, že cestou k morálně správným projevům je zdrženlivost, ctnost, kterou si soudci buď osvojí,⁶ nebo se v jejím duchu správně v konkrétním případě zachovají. Čtenář se v článku také dočte, v čem spočívá zdrženlivý projev a jak napomáhá k naplnění hlavního zájmu: k dobrému fungování justice.

1. Jaké projevy při rozhodovací činnosti jsou eticky významné?

Soudci při své rozhodovací činnosti řeknou hodně slov a popíší zpravidla spoustu stran textu. Ne všechno, co řeknou nebo napíší, se však dá považovat za jejich projev, který by bylo možné a zároveň vhodné posuzovat z hlediska profesní etiky.

Část vyřčených nebo napsaných slov a vět je citací či parafrází textu právních předpisů nebo formálních úkonů, a jsou proto právně významné. Z hlediska profesní etiky však tolik zajímavé nejsou. Je tomu tak proto, že soudci jimi nevyjadřují žádné vlastní myšlenky či názory. Výrokem rozsudku, že se žaloba zamítá, sdělením, že se jednání odročuje, poučením, že odvolání lze podat v určité lhůtě k příslušnému soudu, soudce činí úkony, kterými ze zákona plní výkon své funkce. Když soudce dospěje k názoru, že v souladu s právem je zapotřebí učinit nějaký formální úkon, nemá na výběr, zda a jak jej vyjádří. Musí postupovat tak, jak mu ukládá zákon.

Vedle toho jsou však i při rozhodovací činnosti situace, při nichž se soudce může svobodně vyjadřovat. Může podle svého uvážení volit slova, která chce, aby zazněla během jednání, odůvodnila výrok nebo třeba veřejnosti vysvětlila podstatu vydaného rozhodnutí atd. V těchto situacích soudce uplatňuje svou svobodu projevu,⁷ která pro něj představuje možnost vyjadřovat se svým jedinečným způsobem⁸ a ukázat i tuto stránku soudcovské nezávislosti⁹ (každý soudce je jiný a měl by být nikým neovládaný, neovlivnitelný,

⁶ Podle Aristotela se nerodíme ctnostní, ale ctnosti získáváme. Proto se k nim můžeme dopracovat opakovaným chováním v souladu s touto ctností bez ohledu na to, že nám zprvu není vlastní. Srov. SUIKKANEN, J. *This Is Ethics: An Introduction*. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2014, s. 127.

⁷ Srov. čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, Článek 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Článek 11 Listiny základních práv EU.

⁸ V souladu s Barendtovým argumentem seberealizace: BARENDT, E. *Freedom of Speech*. Oxford University Press, 2. vydání, 2007, s. 6–23.

⁹ V Komentáři k Listině základních práv a svobod je nezávislost soudců označena za jednu z nejvýznamnějších profesně etických hodnot, která má „jako žily v lidském těle zajišťovat řádné fungování systému hledání spravedlnosti“. Srov. HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1074.

stejně jako jeho jazyk a projevy). Zároveň ale představuje i závazek uplatnit tuto svobodu v mezích,¹⁰ které rámuje výkon soudcovské funkce.¹¹ Soudce by si měl vypěstovat citlivost na to, aby dokázal tyto meze odhadnout¹² a nepřekročit je.

V těchto případech – ve vyjádřeních, která právní předpisy nepředjímají slovo od slova, ale nechávají soudcům prostor, aby je sami naplnili obsahem – můžeme vidět, zda a jak se soudci vyjadřují v souladu s profesně etickými (resp. morálními) zásadami.

2. Morální návod

Soulad s morálními požadavky kladenými na soudcovskou funkci nejde popsat ani jedním všeobjímajícím pravidlem ani výčtem všeho, co soudci říkat nesmějí, nebo naopak musejí. Obecné pravidlo nemůže dostatečně citlivě reagovat na nejrůznější situace, v nichž se soudce ocitne a v nichž se různě vyjadřuje. Těžko by obstálo například pravidlo, že soudce nesmí veřejně říkat nic, co nesouvisí s věcí, o které již rozhodl. Sice by se tak nikdy neprovinil žádným slovem proti žádné zákonné povinnosti, ale zároveň by třeba nikdy nemohl aktivně bránit nezávislost soudcovské funkce. Nebo si představme, že by morální pravidlo znělo: „Soudci, mluvte a pište o čemkoli, ale číňte tak slušně“. Takové pravidlo nedokáže zajistit soulad projevu se zákonnými povinnostmi soudce v těch situacích, kdy je projev problematický nikoli z hlediska formy, ale třeba svým obsahem nebo načasováním. Kdybychom se vydali cestou hledání výčtu všech typů soudcovských projevů, které jsou nevhodné a nikdy by neměly zaznít, takový seznam by zase nikdy nebyl úplný. Vždy by se našly situace, na které se zapomnělo. Proto se pokusím nastínit myšlenkovou cestu či návod, podle kterého by se měla posuzovat morální správnost situace, v níž soudce něco ústně či písemně vyjádřil.

Klíčem k pochopení tohoto návodu je uvědomit si, že smyslem povinností, které zákon i soubor etických pravidel soudcům ukládají, je chránit veřejný zájem a zajistit společensky důležitou úlohu. V čem spočívá tento zájem a o jakou úlohu jde? K jakým zájmům a hodnotám by se měl soudce při svém projevu upnout a jak by si měl morálně zdůvodnit své rozhodnutí, zda a jak projev učinit?

Martin Hapla spatřuje hlavní úkol soudců v tom, aby zajistili funkčnost justice.¹³ Dobře¹⁴ fungování soudnictví by tak měli mít soudci na paměti jako hlavní cíl, hodnotu či veřejný zájem, o který by měli pečovat. Co si představit pod funkčností justice, zmiňuje Hapla také:¹⁵ jde zejména o nestranné rozhodování sporů v souladu s právem a řešení právních konfliktů. Podle Haply je profesně etické chování soudců takové, které nenarušuje funkčnost justice.¹⁶ Veškeré chování soudců a jejich projevy by proto měly být vedeny

¹⁰ O mezích svobody projevy: HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*, s. 514.

¹¹ Projevy soudců by měly být zdrženlivé, aby tyto meze nepřekročily. Srov. HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*, s. 545.

¹² BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 104.

¹³ HAPLA, M. Může soudce dělat divné věci? Funkční soudnictví jako limit kárné odpovědnosti. *Jurisprudence*. 2020, č. 2, s. 43.

¹⁴ „Dobrý“ lze chápat různě. V tomto článku se slovo „dobrý“ vyskytuje ve smyslu „dobrý k nějakému účelu“, jak o tom pojednává Hare. Srov. HARE, R. M. *The Language of Morals*. New York: Oxford University Press, 1952, s. 93.

¹⁵ HAPLA, M. *Dělba moci a nezávislost justice*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, s. 47.

¹⁶ HAPLA, M. Může soudce dělat divné věci? Funkční soudnictví jako limit kárné odpovědnosti, s. 43.

snahou zajistit, aby justice tento úkol plnila a dobře fungovala. S tímto názorem souhlasím. Navíc se domnívám, že je zapotřebí chápat funkčnost nejen jako schopnost soudů řešit spory, ale šířeji v kontextu dílčích cílů (zájmů). Ty se totiž nesoustředí jen na to, jakou práci justice odvádí, ale také na to, jak u toho působí na veřejnost, které slouží. Jde o požadavky, které na soudce klade zákon o soudech a soudcích: nezávislost, nestrannost, soudcovská důstojnost, respekt k ostatním soudcům a osobám na soudě, a důvěra veřejnosti v rozhodování soudů.¹⁷

Když soudci dodržují tyto zákonné požadavky, plní tím i ty etické. Soudce je totiž vázán zákonem¹⁸ nejen při soudním rozhodování, ale samozřejmě také při usměrňování svého vlastního chování a projevů v soudcovské roli. Dodržení těchto zákonných požadavků představuje základ profesní etiky soudců. Kdyby soudci neusilovali o to, aby působili nezávisle, nestranně, důstojně, respektovali ostatní soudce i účastníky a neohrožovali důvěru veřejnosti, nemělo by smysl uvažovat o dalších, konkrétnějších profesně etických požadavcích, které jsou od těchto obecnějších odvozené.¹⁹ Tyto klíčové požadavky na výkon soudcovské funkce jsou také to, čím soudci napomáhají dobrému fungování soudnictví. Bez soudců dodržujících tento zákonný i etický standard by soudy stěží mohly řešit spory tak, aby jejich rozhodnutí byla veřejností přijata a respektována.²⁰ Soudci dávají dodržováním těchto požadavků najevo, že chápou, v čem tkví fungování soudnictví a jaká je jejich úloha v něm.²¹

Při svých projevech se soudci tedy musejí neustále upínat k těmto požadavkům na výkon soudcovské funkce a zvažovat, jak jim vyhovět. Není snadné dostát v některých případech všem požadavkům, tj. být zároveň nestranný, nezávislý, působit důstojně a přitom projevovat úctu ostatním soudcům, a k tomu vše dělat tak, aby nebyla narušena důvěra veřejnosti. Přesto je nezbytné rovnováhu mezi všemi požadavky neustále hledat. K tomu je mnohdy zapotřebí, aby soudce důkladně promyslel, zda a jak něco napsat nebo říct.

Podívejme se na několik konkrétních příkladů soudcovských projevů, které by patrně podle tohoto návodu vzniknout neměly.

3. Neomalený účastník

Řada lidí se setká se soudci nanejvýš jednou za život. Někteří lidé se s nimi nesetkají vůbec a znají pouze z doslechu zážitky někoho jiného. Tato osobní nebo zprostředkovaná zkušenost je tedy často jediný kontakt lidí se soudy a je tím hlavním, co utváří jejich mínění o soudech a soudcích.²² Je důležité, jak soudci mluví (nebo jak si píší) s účastníky, s jejich zástupci, s tlumočníky, se znalci, se svědky nebo kýmkoli, kdo je účasten soudního řízení.

¹⁷ Ust. § 80 odst. 1 a 6 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹⁸ Srov. čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky.

¹⁹ Například úprava konkrétních situací Bangalorskými principy nebo jinými etickými kodexy: vedlejší činnost soudců (4.11), přijímání darů (4.14) atd. Srov. United Nations. *The Bangalore Draft Code of Judicial Conduct*. 2001 adopted by the Judicial Group on Strengthening Judicial Integrity, as revised at the Round Table Meeting of Chief Justices held at the Peace Palace, The Hague, November 25–26, 2002.

²⁰ Cílem soudců by mělo být získat svým chováním důvěru veřejnosti, aby lidé přijímali i ta rozhodnutí, s nimiž nesouzní. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 109.

²¹ Podle Baraka musejí soudci sami sebe neustále kontrolovat a být si vědomi své omylnosti. Musejí si podle něj také uvědomit, že výkon soudnictví není jen práce, ale způsob života. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 102 a 110.

²² TVRDÍKOVÁ, L. Důvěra v soudce jako funkce důstojnosti soudce: Proč má být soudce důstojný a co to znamená? *Jurisprudence*. 2022, č. 5, s. 21.

Komunikace ze strany soudu proto musí být zdvořilá a korektní. Způsob komunikace musí svědčit o tom, že si soudce udržuje nadhled, odstup od věci,²³ respekt vůči účastníkům,²⁴ nikomu nestranní a nemá žádnou postranní motivaci, jak spor vyřešit. Jazyk, který soudce používá, tak může hrát velmi důležitou roli.²⁵

Soudce může být, stejně jako kdokoliv jiný, někdy přepracovaný, vyčerpaný, zatížený různými starostmi, ovlivněný třeba nevhodnými či neslušnými projevy nebo odborně nezdařilými podáními účastníků či jiných osob. Neměl by se ale přesto uchýlit k tomu, aby jeho projev byl zbytečně expresivní, útočný, podrážděný, zesměšňující, arogantní,²⁶ vulgární²⁷ nebo jinak nevhodný. Soudce musí mít stále na paměti, že zastává funkci, k jejímuž výkonu potřebuje autoritu, kterou si udrží právě díky důstojnosti a vyrovnanosti,²⁸ s níž ji vykonává. Každý poklesek, který soudcovskou důstojnost snižuje nebo ohrožuje, může mít za následek to, že soudní rozhodnutí nebudou veřejností dobře přijímána a soudci nebudou mít její respekt a důvěru při řešení konfliktů.

Že to nemusí být vždy snadné, dokresluje i situace, kterou musel řešit Evropský soud pro lidská práva. Šlo o případ, v němž muž podal v trestním řízení odvolání, o kterém měl rozhodovat senát v čele s předsedou, proti němuž podal muž námitku podjatosti, protože s ním údajně v minulosti měl intimní poměr.²⁹ Námitka byla shledána nedůvodnou a předseda senátu poté uložil muži pořádkovou pokutu ve výši 50 000 Kč za urážku soudu, kterou se muž dopustil svými lživými tvrzeními. Předseda senátu dále tato tvrzení označil za „bezostyšný a bezprecedentní útok na svou osobu“³⁰ a za prostředek k protahování řízení. Upozornil muže na to, že další podobný útok by mohl být považován za trestný čin. Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že předseda senátu měl být vyloučen z projednávání věci, protože i kvůli jeho výrokům, kterými odůvodnil uložení pořádkové pokuty, zde vyvstal nedostatek jeho objektivní nestrannosti.

Zamysleme se nad různými aspekty výroků předsedy senátu. Po obsahové stránce nepůsobí nijak zvlášť problematicky. Soudce se ohradil proti nepravdivým tvrzením účastníka a upozornil ho na další možné důsledky jeho chování. Přestože se soudce patrně cítil uražen, nesnížil se k agresivním nebo vulgárním výpadům proti účastníkovi. Uložení pořádkové pokuty a její odůvodnění působí tak, že se soudce snažil zamezit lžím a bránit se proti nim. Navíc chtěl zamezit průtahům v řízení, o něž se účastník pokoušel. Špatný tedy není sám o sobě ani obsah, ani forma, ani důvody soudcových výroků. Přesto jimi zavalil příčinu k pochybnostem o své nestrannosti a k vzniku dalších řízení, která se tím zabývala. Samotná reakce v podobě uložení přísné pořádkové pokuty a její sice nikoliv hrubé,

²³ Jazyk, kterým se soudce vyjadřuje, může být důkazem toho, že mu odstup chybí. Srov. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva č. 8001/07, *Vardanyan a Nanushyan proti Arménii*, § 82.

²⁴ Účastníci si totiž odnášejí nejen vlastní negativní zkušenost, ale také ji mohou sdílet s ostatními a šířit tak negativní obrázek o stavu soudnictví. K tomu slouží například webová stránka dostupná z: <http://www.znamysoudce.cz/Statistiky.aspx>.

²⁵ Srov. HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*, s. 1087.

²⁶ Barak uvádí jako příklad arogance tento výrok soudce: „Jsme pod Ústavou, ale Ústava je to, co řekneme, že jí je.“ BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 112.

²⁷ Například když soudkyně označí obhájce za „blbečka“ a o obžalovaných prohlásí, že „už budou držet hubu“. Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. III. ÚS 4071/17.

²⁸ Profesionalita, stabilita nebo vyrovnanost je jednou z asociací, která se lidem vybaví, když je řeč o soudcovské důstojnosti, jak vyplývá ze studie v publikaci SMEJKALOVÁ, T. a kol. *Veřejný pořádek, důstojnost soudce a judikatura: Tři studie využití přístupu sociálních reprezentací v analýze právních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 178.

²⁹ Rozsudek ESLP ze dne 7. 6. 2005, stížnost č. 64935/01, *Chmelfr proti České republice*.

³⁰ Bod 66 rozsudku.

ale přece jen expresivní odůvodnění, svědčí o tom, že soudce ztratil nadhled a nechal se účastníkem vyprovokovat. Evropský soud pro lidská práva trefně konstatoval, že je patrné, že soudce vnímal urážku osobně a nehájil pouze vážnost soudu.³¹

Měla tato situace eticky vhodnější řešení, než které předseda senátu zvolil? Lidsky lze mít pochopení pro to, že se člověk chce bránit různým ústrkům. Soudcovská funkce však vyžaduje, aby soudce svou osobnost, své zájmy, své potřeby dokázal v určitých situacích schovat v taláru,³² a brát se o zájmy, které jsou důležité pro fungování soudnictví. V tomto případě šlo o to, aby bylo zajištěno nestranné soudní rozhodování. K němu soudce nepřispěl, když se nechal vyprovokovat a urážkami nechal ovlivnit svůj vztah k účastníkovi.³³ Výroky v odůvodnění pořádkové pokuty už jen tuto nevraživost potvrdily. V ideálním případě by si tedy soudce neměl lži nebo urážky brát osobně a vnímat situaci s nadhledem a s vědomím, že ve své funkci si musí zachovat vážnost a klid i v obtížných situacích. S tím souvisí i to, že by si měl dobře rozmyslet, zda účastníkovi uloží přísnou pořádkovou pokutu s odůvodněním, v němž dá průchod svému rozhořčení ze lží. Zdrženlivější přístup k reakci na lži účastníka by nejen nepodpořil pochyby o soudcově nestrannosti, ale také by soudci umožnil získat skutečný odstup a nadhled.

4. „Intelektuálně chudý“ znalec

Soudce může podráždit i chování jiných lidí než účastníků řízení. Další případ se týká situace, v níž soudce nebyl spokojen s kvalitou znaleckého posudku. Proto nazval znalce, který posudek vypracoval, „drzým a intelektuálně chudým“ a vyzval orgány přípravného řízení, aby znalce trestně stíhaly.³⁴ Soudce má právo i povinnost při hodnocení důkazů hodnotit práci znalců, respektive posudky, které jsou jim předloženy. Může z nich vyvodit libovolné závěry o jejich kvalitě, o pečlivosti a jiných schopnostech znalce i o tom, co dalšího z nich vyplýne (pro rozhodovanou věc nebo pro znalce). Otázka však je, co a jak by měl soudce v takovém případě vyjádřit.

Soudce by před těmito vyjádřeními měl dobře zvážit několik věcí. Měl by si v prvé řadě uvědomit, co chce komu sdělit. V tomto případě soudce potřeboval znalci sdělit, že jeho práce byla neuspokojivá, a to do té míry, že v tom soudce shledal závažné pochybení, pro něž by měl být znalec stíhán. Tato skutečnost měla patrně vliv na celkové posouzení věci, a proto je namístě, aby zazněla nebo byla napsána v odůvodnění rozhodnutí. Účastníci i znalec se tak dozvědí, co si soud o znaleckém posudku myslel.

Dále je důležité si říct, proč a jak by měl soudce tyto informace sdělit. „Proč“ často ovlivňuje „jak“. Proto je dobré si ujasnit, co vede soudce k tomu, aby své názory sdělil určitým

³¹ Srov. NEMEŠKALOVÁ ROSINOVÁ, A. *Podjatost soudců v rozhodovací praxi vrcholných soudů ČR*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 72.

³² Talár (kostým) je podle respondentů studie popsán v publikaci *Veřejný pořádek, důstojnost a judikatura jedním z atributů soudcovské důstojnosti*. Pomyslně by tak do něj soudce měl zahrnout vše, co by soudce neměl vyjadřovat, protože by tím mohl uškodit důstojnosti soudcovské funkce. Srov. SMEJKALOVÁ, T. a kol. *Veřejný pořádek, důstojnost soudce a judikatura: Tři studie využití přístupu sociálních reprezentací v analýze právních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 178.

³³ Srov. důvody k vyloučení soudce pro podjatost kvůli nepřátelskému vztahu k účastníkovi: NEMEŠKALOVÁ ROSINOVÁ, A. *Podjatost soudců v rozhodovací praxi vrcholných soudů ČR*, s. 68 an.

³⁴ DIMUN, P. Jste drzý a intelektuálně chudý, napsal soudce v rozsudku o znalci. *Česká justice.cz*, publikováno dne 9. 9. 2022. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2022/09/jste-drzy-a-intelektualne-chudy-napsal-soudce-v-rozsudku-o-znalci/?fbclid=IwAR0yhD4xHPUTv7-D4jqVpThnmZMu9l-AOrmDfSkVlb_rYowinQiZIN575NY.

způsobem. Když se soudce nad svou motivací k takovému projevu upřímně zamyslí, může si zavčas uvědomit, zda jsou jeho pohnutky legitimní a zda jej ponoukají projevit se tak, aby nijak neutrpěly zásady výkonu soudcovské funkce. Hněv, pobouření, nebo i pohrdání a pocit intelektuální nadřazenosti³⁵ by neměly být nikdy tím, co ovlivní způsob soudcovy vyjádření tak, aby získalo zbytečně expresivní podobu.

I soudce je člověk jako každý jiný a má své slabosti. Proto je zbytečné předstírat, že jej podobné pocity nikdy nemůžou přepadnout. Musí však s nimi chtít a umět pracovat.³⁶ Když si soudce pocity v sobě srovná a ovládne je, dokáže sdělit vše potřebné tak, aby nepřestal působit důstojně a vyrovnaně. V tomto konkrétním případě by bylo namísto držet se hodnocení kvality znaleckého posudku a nesklouznout do osobní roviny k hodnocení znalce intelektu.³⁷ Své věcné argumenty tím soudce zbytečně zneváží a rozkolísá i vážnost a vyrovnanost (což pro mnohé může představovat důstojnost) soudcovské funkce.

5. Přejetí advokáti

Častými partnery soudců v dialogu jsou v soudním řízení advokáti. Stejně jako v jiných případech, i v tomto se soudce musí soustředit na to, aby se jeho vyjádření vůči advokátům nepříčila důstojnosti soudcovské funkce nebo aby nevykazovala známky nedostatku respektu vůči zástupcům účastníků. Kromě toho se však soudci musí mít na pozoru, zda svými výroky nemohou zavdat důvod k vzniku pochybností o své nestrannosti. Případná podjatost soudce vůči advokátu totiž představuje pro průběh spravedlivého soudního řízení stejný problém jako podjatost vůči účastníku, kterého advokát zastupuje.³⁸

Advokáti a soudci se nepotkávají pouze u soudu. Konverzace mezi nimi, která může ovlivnit jejich profesní vztah, může proběhnout i na jiných místech. Pochybnosti o nestrannosti soudce tak může advokát získat i roztržkou se soudcem na sociálních sítích, tak jako se to stalo v následujícím případě. Uživatel sociální sítě na ni napsal, že „*Piráti mají viset, vždy se věšeli, tak proč tento zvyk nedodržet.*“³⁹ Uživatel chtěl tímto komentářem vyjádřit svůj nesouhlas s politikou Pirátské strany. Jeden z advokátů, který komentář zaznamenal, na něj reagoval tak, že jde o vyjádření „přes čáru“ a že podal trestní oznámení. Vůči tomuto postupu se ohradil soudce, rovněž uživatel sociální sítě, který advokáta upozornil, že šlo o zjevnou nadsázku. Přirovnal to k vtipu o advokátech: „Jaký je rozdíl mezi přejetým advokátem a přejetým skunkem? Před skunkem jsou brzdné stopy.“ Další komunikace mezi soudcem a advokátem vyústila v to, že soudce advokáta takzvaně zablokoval a tito dva muži přestali být v kontaktu.⁴⁰ Tato roztržka měla dohru v podobě námitky podjatosti, kterou podal advokát v okamžiku, kdy měl tento soudce rozhodovat věc, v níž byl tento advokát zástupcem jednoho z účastníků. Námitce podjatosti nebylo vyhověno, protože podle soudců se roztržka netýkala rozhodovací činnosti.

³⁵ Soudce by neměl postrádat pokoru, která se projevuje mimo jiné tím, že i přes emoce potlačí soudce své vlastní potřeby a zájmy a upřednostní zájem společnosti na funkční justici. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 102.

³⁶ Toto odhodlání je v souladu s etikou ctnosti způsob, jak si ctnosti potřebné k výkonu soudcovské funkce osvojit.

³⁷ Nic by nebránilo tomu, aby případná pochybení znalce byla vzata v potaz a byly z toho vyvozeny patřičné důsledky.

³⁸ NEMEŠKALOVÁ ROSINOVÁ, A. *Podjatost soudců v rozhodovací praxi vrcholných soudů ČR*, s. 69.

³⁹ ČTK. Soudce se smí zabývat stížnostmi i poté, co měl na twitteru roztržku s advokátem. In: *Česká justice.cz*, publikováno dne 25. 7. 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/07/soudce-se-smi-zabyvat-stiznostmi-i-pote-co-mel-na-twitteru-roztrzku-s-advokatem/?fbclid=IwAR1owzrXbWxJerPokfC13wXUvS2nmBXLBdxzmvmxN0ctKj19EWWZ8qUajZw>.

⁴⁰ Ibidem.

Nehledě na závěr rozhodnutí o námitce podjatosti⁴¹ zůstává otázka, zda soudce komunikaci s advokátem na sociální síti profesně eticky udržel v potřebných mezích. To, že v některých případech nejsou projevy soudců shledány v rozporu s právem,⁴² neznamená, že eticky byly zcela v pořádku. Cílem soudce, který usiluje o dobré fungování justice, by totiž mělo být nejen nebyt potrestán za porušení zákonných pravidel. Zákonné sankce můžeme totiž chápat jako prostředek, kterými trestáme nejzávažnější provinění proti dobrému fungování justice. To ale neznamená, že by se soudci měli spokojit s tím, že jejich projev této nežádoucí intenzity nedosáhl. Přispívat k dobrému fungování justice je potřeba i tím, že si soudce správně nastaví i svůj pomyslný morální kompas, jehož střelka mu bude ukazovat, jestli některá z chráněných hodnot není jeho projeve ohrožena.

Kalibrace kompasu v této konkrétní situaci by pak obsahovala například tyto úvahy:

Komunikace na sociálních sítích je specifická, neosobní a impulzivní, což se promítá do toho, že lidé napíšou mnohdy to, co by si do očí neřekli, nebo by si to při osobním setkání přinejmenším lépe promysleli. Přestože mají sociální síť řadu úskalí,⁴³ řeší se na nich řada společensky ožehavých témat a svědčí o tom, jací jsou lidé ve společnosti. Nebylo by proto dobré, aby soudci nemohli být součástí konverzací vedených na těchto sítích, a neměli tak kontakt s realitou všedního dne.⁴⁴ Ani zde však nesmějí ztratit obezřetnost a svá slova dobře vážit. Dosah sociálních sítí a rychlost, s jakou se na nich zprávy šíří, jsou totiž velké, stejně jako důsledky neuvážených sdělení.

V tomto případě měl soudce zvážit rovněž několik věcí, než se pustil s advokátem do pře. Obsah i formu sdělení se soudci patrně podařilo zvolit vhodně. Napsal svůj názor, kterým se nesnažil hájit nenávistné projevy, ale poukázat na to, že šlo o názor, který nemůže být brán vážně. Vtipy samy o sobě představují nadsázku, proto ani vtip o advokátech by neměl být vnímán jako útočný nebo zaměřený proti advokátovi, s nímž se soudce dohadoval (sám tento soudce byl navíc v minulosti advokátem). Přesto by bylo vhodnější uvědomit si, že na sociálních sítích mohou být i dobře míněná sdělení vyložena rozporuplně. Soudce by měl být proto i při hájení nadsázky v komentářích, v nichž je řeč o zabíjení, opatrný, aby jeho slova nebyla překroucena a nebyly mu podsouvány názory, které se s hodnotami a zájmy soudce neslučují.

Způsob vyjádření zvolil soudce vhodně, nevyjadřoval se vulgárně ani nikoho neurážel. Soudcovy komentáře působí tak, že chtěl mírnit emoce vyvolané komentářem, který byl namířen proti Pirátské straně. Na této motivaci není nic špatného. Být mírný a nekonfliktní jsou vlastnosti, které soudci svědčí. Otázka však je, zda naopak soudce svými vyjádřeními takřkají „nepřilil olej do ohně“. Kdyby se omezil na jedno sdělení, v němž poukazuje právě na nevhodnou nadsázku, patrně by nerozpoutal další při a proti jeho postupu by nebylo co namítnout.⁴⁵ Tím, že v konverzaci s advokátem pokračoval, však problém

⁴¹ S ohledem na objektivní test nestrannosti se tento závěr jeví poněkud sporně. Srov. NEMEŠKALOVÁ ROSINOVÁ, A. *Podjatost soudců v rozhodovací praxi vrcholných soudů ČR*, s. 111.

⁴² Tj. neskončí kárným potrestáním nebo vyhověním námitce podjatosti.

⁴³ To si soudci dobře uvědomují a diskutují o nich: viz ph. Pozor na lajky, nedůstojné debaty a podezřelá přátelství. Soudci mají manuál na sociální síti. In: *iRozhlas.cz*, publikováno dne 22. 6. 2017. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pozor-na-lajky-nedustojne-debaty-a-podezrela-pratelstvi-soudci-maji-manual-na_1706221015_ph.

⁴⁴ O tom více Martin Kopa v podcastu Zdeňka Červínka Leviathan. ČERVÍNEK, Z. Soudci na sítích: Rozhovor s Martinem Kopou. In: *Leviathan*, publikováno dne 12. 7. 2022. Dostupné z: <https://ceskepodcasty.cz/epizoda/650425>.

⁴⁵ Namítat by se dalo, že se vůbec neměl vyjadřovat ke komentáři, který by při doslovném výkladu skutečně vybízel k fyzické likvidaci Pirátů. To však považuji za chytání soudců do pasti hyperkorektnosti. Navíc takový pohled na situaci nijak neosvětluje charakter, morální postoje soudce ani povahu jeho projevů.

vytvářel a prohluboval. Právě vědomí toho, že oba mají určitou společenskou a profesní úlohu, jej mělo přimět ve vyhrocené konverzaci ustát. Tím, že důsledky této pře nedomyslel, musel se potýkat se zpochybněním vlastní nestrannosti.

Soudce by si měl proto uvědomit, že někdy nestačí, když je vhodným způsobem i s dobrým úmyslem sdělena dobrá myšlenka. Je vždy zapotřebí taky zvážit, kde a komu je myšlenka sdělována a jaká úskalí se pojí s komunikací na některých místech a s osobami v určitém postavení.

6. Kárání mladšího sourozence

K oblíbeným justičním žertům patří tvrzení, že rozhodnutí se nepíše pro účastníky, ale pro odvolací soudy. Jde pochopitelně o nadsázku, která však poukazuje na to, že soudní rozhodnutí a způsob jejich zpracování jsou důležité nejen pro účastníky, ale také pro další soudy a soudce. Zejména pro ty, kteří se do rozhodované věci v nějaké fázi řízení zapojí. To platí jak pro soudy rozhodující o opravném prostředku, tak pro ty, které na rozhodnutí o opravném prostředku musejí procesně reagovat.⁴⁶

Soudci jsou povinni mít se ve vzájemné úctě,⁴⁷ projevovat si respekt, a to i v situacích, kdy spolu odborně nebo lidsky nesouzní. Jde o projev úcty a vážnosti nejen k osobě soudce, ale i k soudní instituci, kterou představuje. Kromě přívětivějšího pracovního prostředí, kterého je díky respektu mezi soudci dosaženo, jde taky o vzkaz veřejnosti, že na soudech sedí odborně i morálně způsobilí soudci. Když se respekt z komunikace mezi soudci (soudy) vytratí, může to neblaze ovlivnit to, jak veřejnost vnímá schopnosti soudců a jakou má důvěru v soudní rozhodování.

To, že soud vyššího stupně překoná či opraví právní názor soudu nižšího stupně, není nic neobvyklého. Pokud nejde o velmi častá a opakovaná selhání konkrétního soudce, jde o běžnou a žádoucí součást spravedlivého procesu. U právně či skutkově složitých případů však může být pro veřejnost obtížné pochopit, proč se soudy v právním názoru na věc neshodnou. Stejně tak lidem nemusí být vždy zřejmé, že na nižších soudech nepůsobí horší soudci⁴⁸ jen proto, že jejich závěry jiný soud opravil. Úkolem soudů je toto nepochopení a nedůvěru neprohlubovat, ale snažit se o co nejpřesvědčivější a nejsrozumitelnější argumentaci ve prospěch právního názoru, který je podle soudu správný. K tomu nepřispívá, když místo toho soudy vyššího stupně hodnotí práci a názory nižších soudů expresivními výrazy a označují je velmi kritickými přívlastky.

Mezi sledované případy patří soudní řízení, v nichž figurují veřejně známé osoby, například politici. Tyto případy přitahují pozornost novinářů, kteří informace ze soudního řízení zprostředkovávají veřejnosti. Soudci tak musejí obzvlášť v těchto případech počítat s tím, že to, co v řízení zazní, bude dále rozebíráno, více či méně zdařile parafrázováno a vyloženo. Velkou pozornost média věnovala trestní věci *Čapí hnízdo*, v níž byl obžalován

⁴⁶ Příkladem nevhodného komentáře soudce nižšího soudu, kterému bylo zrušeno rozhodnutí je výrok, že by příště odmítl ze sebe dělat někomu šaška. V takových výrocích úplně chybí respekt ke kolegům soudcům. Srov. Rozhodnutí kárného senátu ze dne 21. 9. 2011, sp. zn. 11 Kss 5/2011-48.

⁴⁷ Ust. § 80 odst. 6 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, nebo i bod 6.6 Bangalorských principů.

⁴⁸ Vizte jeden z nemnoha článků, které poukazují na kvalitu soudce, který rozhodoval ožehavou kauzu v prvním stupni: HRADILKOVÁ E., „Pro nevinného pozhelnání, pro pachatele katastrofa.“ Babišův soudce vzbuzuje respekt u kolegů i advokátů. *Deník N*, publikováno 16. 9. 2022. Dostupné z: <https://denikn.cz/962498/pro-nevinneho-pozehnani-pro-pachatele-katastrofa-babisuv-soudce-vzbuzuje-respekt-u-kolegu-i-advokatu/?ref=inc>.

Andrej Babiš. Soud prvního stupně obžalovaného zprostil obžaloby. Bez ohledu na správnost hodnocení důkazů a posouzení věci je dobré si všimnout, že soudce se snažil o podrobné⁴⁹ a důkladné odůvodnění⁵⁰ svého rozhodnutí a nezdáhal se zodpovědět i další dotazy novinářů.⁵¹ To samo o sobě je zapotřebí ocenit jako vstřícný krok ve vztahu k veřejnosti.

Odvolací soud však se závěry soudu prvního stupně nesouhlasil a jeho rozsudek zrušil a vrátil k dalšímu projednání. Novináři si ovšem všimli, že odvolací soud hodnotil zrušený rozsudek velmi kriticky.⁵² Usnesení odvolacího soudu obsahovalo výrazy jako „závažná pochybení“, „tendenční“, „nepřípustné spekulace“ nebo „selektivní hodnocení“.⁵³ Nejde o to, že by odvolací soud nemohl poukázat na chybné závěry nebo nesprávný postup soudu prvního stupně. Může je pochopitelně i kriticky hodnotit, protože to je součástí jeho právního názoru, nezávislého rozhodování a snahy dospět ke spravedlivému rozhodnutí. Problém je, když kritika soudu nižšího stupně a expresivní hodnocení jeho závěrů na sebe upoutá větší pozornost než právní odůvodnění, které osvětluje důvody rušícího rozhodnutí (v tomto případě nesprávné hodnocení důkazů). V takovém případě působí rušící rozhodnutí jako kárání mladšího sourozence, které zasazuje ránu respektu mezi soudci i důvěře veřejnosti v jednotlivé články soudní soustavy. Soudci by proto měli dobře zvážit, zda své právní názory sdělují s respektem k ostatním soudcům, zejména k těm, jejichž rozhodnutí ruší, a zda svou kritiku vyjadřují přiměřeně okolnostem tak, aby nepřehlušili podstatu rozhodnutí. Rozhodnutí by totiž mělo veřejnosti sdělit především to, že soudní systém dobře funguje, protože je schopen dílčí pochybení v řízení vyřešit. Soudcům, jejichž rozhodnutí jsou zrušena, by zase mělo jasně a přesvědčivě říct, v čem pochybili a jak tato pochybení napravit.

7. Proti proudu

Dalším příkladem svobodného vyjadřování soudců a jejich nezávislosti v přemýšlení a rozhodování je sepsání odlišného stanoviska k většinovému rozhodnutí. Jde o možnost veřejně vyjádřit svůj názor na věc, sdělit své myšlenky a se ctí rozhodovat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Tuto možnost však mají zejména soudci Ústavního soudu, v určitých případech i soudci Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího soudu. Odlišné stanovisko dokládá pluralitu názorů, která je v demokratické společnosti žádoucí, také však může zpochybnit legitimitu většinového rozhodnutí.⁵⁴ Která z těchto protichůdných tendencí převáží, záleží částečně⁵⁵ na tom, co chce soudce sdělit, jak a z jakých důvodů se

⁴⁹ Soudce Městského soudu v Praze Jan Šott odůvodňoval rozsudek přes tři hodiny, a to na české poměry nezvykle v přímém přenosu.

⁵⁰ HRADILKOVÁ, E. Nejsledovanější rozsudek v kostce: klíčový svědek, Babišovo svědomí a kde udělal Šaroch chybu. *Deník N*, publikováno dne 9. 1. 2023. Dostupné z: <https://denikn.cz/1049048/nejsledovanejsi-rozsudek-v-kostce-klucovy-svedek-babisovo-svedomi-a-kde-udelal-saroch-chybu/?ref=inc>.

⁵¹ VACULÍK, R. – PRCHALOVÁ, B. – HAVLÍK, A. Soudce Šott: Volby mě nesměly ovlivnit. *Novinky.cz*, publikováno 10. 1. 2023. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-soudce-sott-volby-me-nesmely-ovlivnit-40419589>.

⁵² HRADILKOVÁ, E. „Nepřípustné spekulace, tendenční přístup.“ Vrchní soud cupuje osvobozující verdikt nad Babišem. *Deník N*, publikováno 16. 11. 2023. Dostupné z: <https://denikn.cz/1286147/nepripustne-spekulace-tendenci-pristup-vrchni-soud-cupuje-osvobozujici-verdikt-nad-babisem/>.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ STÁDNÍK, J. Umění nesouhlasu: disenty v kontextu legitimacy soudních rozhodnutí. *Jurisprudence*. 2021, č. 4, s. 1.

⁵⁵ Roli může hrát také to, kolik soudců uplatňuje odlišné stanovisko a jak moc jejich argumentace oslabuje přesvědčivost většinového rozhodnutí.

chce vymezit vůči většinovému rozhodnutí a taky zda ke svým vyjádřením vhodně zvolí formu odlišného stanoviska. Soudce by měl všechny tyto aspekty svého stanoviska dobře zvážit, aby slepě neupřednostnil vlastní zájem a právo na vlastní názor před zájmem na fungování justice, který se v tomto případě projevuje respektem k ostatním soudcům (kolegialitou) a tím, jaký dojem z justice zanechá dissent v očích veřejnosti.⁵⁶ Zájem na fungování justice se totiž může při uplatnění odlišného stanoviska téměř vytratit zejména tehdy, když zcela převládá potřeba vypsát se z frustrace ostrým až urážlivým jazykem⁵⁷ a když je patrný nedostatek kolegiality.⁵⁸

Zvláštní případ představuje uplatnění odlišného stanoviska soudcem Ústavního soudu k nemeritornímu rozhodnutí kvůli jazykovým a stylistickým odchylkám od zavedeného způsobu psaní rozhodnutí na Ústavním soudu. Soudce ve svém odlišném stanovisku zmínil několik nedostatků rozhodnutí. První spočívalo v označení účastníků v záhlaví rozhodnutí, které bylo podle soudce nedostatečné a v rozporu s citačním manuálem Ústavního soudu, přestože bylo srozumitelné a určité. Dále šlo o členění textu, které se vymykalo zažitým zvyklostem soudu, odkazy na právní předpisy bez upozornění, že byly novelizovány (tzn. chyběla formulace „ve znění pozdějších předpisů“), a nakonec i to, že byly v textu užity dva různé druhy uvozovek.⁵⁹

Zda soudce odlišným stanoviskem jednal v souladu se zájmy justice, lze zjistit, když si zodpovíme několik otázek. Co chtěl soudce říct? Je důležité pečlivě zvážit, zda chtěl soudce upozornit na formální chyby, které mohly mít špatný dopad na jasnost a srozumitelnost rozhodnutí. Pokud by to bylo smyslem odlišného stanoviska, pak by bylo jeho napsání nejen oprávněné, ale taky by mohlo pomoci zlepšit čtenářovo porozumění právnímu myšlení a úvahám, které stály za rozhodnutím. Důvěra veřejnosti v soudní systém by takovým stanoviskem mohla být podpořena, protože by ukázalo, jak dokáží soudci napravit drobné nedostatky, které se vyskytnou, a že si nekryjí záda, aby vytvořili zdání neomylnosti a ošálili tak veřejnost.⁶⁰ Účastníci by díky němu navíc lépe mohli rozhodnutí porozumět, pokud by formální chyby rozhodnutí předchozímu porozumění bránily. Vytýkané nedostatky však tuto povahu neměly.

Odchylka od citačního manuálu sice není dobrým příkladem jednotného a přehledného vystupování soudu navenek, jde však o odchylku od nezávazného dokumentu, která účastníky nijak nepoškodila a veřejnost jej u tohoto typu rozhodnutí ani neměla možnost postřehnout. Naopak to, co přitahuje pozornost, je odlišné stanovisko. Nikoliv však kvůli právním myšlenkám a přesvědčivé argumentaci, ale paradoxně kvůli tomu, že upozorňuje na zcela nevýznamné nedostatky rozhodnutí. Zavdává totiž důvod k pochybnostem

⁵⁶ Opět platí Barakovo: není důležité, co chce soudce, ale co potřebuje společnost. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 102.

⁵⁷ O psaní hořkých dissentů nejen z pera Antonina Scalii se zmiňuje ve svém článku Jakub Stádník. STÁDNÍK, J. *Umění nesouhlasu: dissenty v kontextu legitimacy soudních rozhodnutí*, s. 5.

⁵⁸ Nejde o projev tzv. falešné kolegiality, kdy spolu soudci drží za každou cenu, aby nevyšly najevo nežádoucí jevy nebo pochybení justice. Jde o to, aby k sobě měli soudci respekt, hájili stejné zájmy demokratického soudnictví a podporovali důvěru v rozhodovací schopnosti soudců v soudní soustavě.

⁵⁹ Odlišné stanovisko soudce Josefa Fialy k odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze dne 8. srpna 2023 sp. zn. IV. ÚS 1827/23. V obdobném znění pak také pod spisovými značkami: IV.ÚS 1875/23, IV. ÚS 2019/23, IV.ÚS 1779/23 a IV.ÚS 2421/23.

⁶⁰ Byl by to projev toho, že si soudci uvědomují, že chybují a že sebe i svou práci musejí podrobovat neustálé kontrole. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 111.

a spekulacím, proč bylo napsáno, a co to vypovídá o vztazích mezi soudci v senátu, který věc rozhodoval. Rovněž vyvolává otázky, co je příčinou toho, že si soudci neřeknou výhrady tohoto typu osobně, a namísto toho ke svým sporům využívají nástroje, které k tomu vůbec nejsou určeny.

Výhrady, které však nejsou pro účastníky ani pro veřejnost nijak důležité, by si soudci měli sdělit za zavřenými dveřmi. Ne proto, aby šálili veřejnost falešnou kolegiální a zdánlivou jednotou, ale proto, aby čtenáře těchto výhrad nezatěžovali úvahami, co vše za výhradami je a co vypovídají o schopnostech a vlastnostech soudců. Soudce by si proto v obdobných situacích měl položit otázku, proč psát odlišné stanovisko k těmto typům rozhodnutí a s tímto sdělením. Důvody k jeho sepsání by mu měly ozřejmit, zda jeho vlastní zájmy nezastínily zájmy, na kterých spočívá fungování justice.

8. Zdrženlivá cesta k eticky dobrému projevu

Rozebrali jsme si několik případů, v nichž se soudci projevovali v situacích, v nichž se mohou vyskytnout při své rozhodovací činnosti. Ve všech situacích mířily projevy soudců proti některému ze zájmů, které přispívají k dobrému fungování soudnictví. Jednotlivé případy byly rozebrány tak, že etické pochybení bylo odhaleno nebo odůvodněno zodpovězením řady otázek, které by si soudce v podobných situacích měl položit, aby se eticky neprovinil.

Stejně tak by měl soudce zvážit okolnosti, za kterých chce něco říct či napsat. Svůj projev by měl uskutečnit až poté, co si uvědomí, co to vypovídá o něm samém, o principu a hodnotách, které jsou hodné následování, a jaké důsledky to pro justici bude mít. V konkrétních situacích budou mít význam a důležitost různé otázky. Někdy bude hrát velkou roli, co chce soudce sdělit a zda to po obsahové stránce není na újmu zájmům justice. Jindy půjde o způsob, jakým soudce chce svoje myšlenky sdělit, a o to, zda se tento způsob slučuje s požadavky, které jsou kladeny na soudcovskou funkci. Rovněž je důležité, komu, případně kde, kdy a zejména proč chce soudce něco říct nebo napsat, protože tyto otázky pomáhají najít další možná úskalí projevu soudců. Jejich zodpovězení vyžaduje, aby soudce měl určité ctnosti, díky kterým nebudou odpovědi zkreslené a pokroucené.⁶¹ Ovšem už samotné úsilí a čas, který soudce věnuje tomu, že nejdříve o svém projevu přemýšlí, je cenným a užitečným ukazatelem, že soudci na zájmech justice a na jejím dobrém fungování záleží.

Ukázali jsme si, že k eticky dobrému projevu může soudce dovést někdy i poměrně dlouhý řetězec otázek, nad kterými se musí pečlivě zamyslet, aby našel vhodný způsob, jak se zachovat. Tento proces jeho případný projev poněkud zdrží. Zajistí však to, že později nebude potřeba odstraňovat nežádoucí důsledky eticky špatných projevů. Někdy jej to zdrží totiž nejen časově, ale i v tom smyslu, že nežádoucí projevy vůbec nezazní nebo nakonec nejsou napsány. To, co tedy vede soudce k projevu, který se nepříčí morálním zásadám výkonu soudcovské funkce, je zdrženlivost. Můžeme se přít, zda je to nejprůběhavější označení kritéria či principu, který je třeba uplatnit, aby bylo nejlépe zajištěno dobré fungování justice. Nejen z jazykového hlediska se mi tento pojem ale zdá vhodný. Zdrženlivost, neukvapenost či rozvážnost, se kterou soudce zodpovědně přistoupí ke každé situaci.

⁶¹ K tomu je zapotřebí, aby byl soudce upřímný a čestný. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 110.

Někdy to bude znamenat to, že soudce obezřetně některé výroky nikdy neřekne nebo nenapíše. Tak jako by tomu bylo u situací, které jsme si rozebrali. Netřeba se ale obávat, že by zdrženlivost zapověděla chovat se někdy i aktivně a odvážně. Zdrženlivost soudci principiálně nebrání vyjadřovat se odvážně. Naopak mu v takových případech pomáhá najít cestu, jak i odvážnou myšlenku sdělit citlivě a korektně tím, že si soudce s rozmyslem položí řadu důležitých otázek, podle kterých posoudí vhodnost svých výroků. Zdrženlivost tak soudci umožňuje projevovat se jak dostatečně svobodně a nezávisle, tak střídme a obezřetně. To někdy samozřejmě spočívá i v tom, že soudce některé své myšlenky zkrátka nevyjádří. Celou dobu jde totiž především o to, aby soudnictví dobře fungovalo a plnilo ve společnosti svou úlohu.

Závěr

Tento článek se věnoval profesně etické povaze projevů, které soudci činí ve spojitosti se svou rozhodovací činností. Nejdříve jsem objasnila, které projevy jsou z tohoto hlediska významné, a které naopak nemá smysl z hlediska etiky posuzovat. Na tyto projevy jsem se potom zaměřila v různých situacích, v nichž se soudce během své rozhodovací činnosti může ocitnout. Ve všech případech je důležité si obecně říct, na co by měl soudce při svém projevu dbát a o co by měl usilovat. To, co by soudci měli nejen svými projevy sledovat, je dobré fungování justice. To, že justice dobře funguje, znamená, že jsou soudy schopny řešit spory, a to díky ochraně dalších hodnot a zájmů, které plynou ze zákona a na kterých fungčnost justice spočívá. Jde o nezávislost, nestrannost, důstojnost soudcovské funkce, respekt k ostatním soudcům, ale i členům jiných právních profesí a důvěru veřejnosti v soudní rozhodování. K ochraně a zachování těchto hodnot a zájmů by měly směřovat všechny projevy soudců.

Na pěti různých příkladech jsme si ukázali, že ne vždy se podaří soudcům jejich projevy usměrnit v souladu s těmito zájmy. Pokusila jsem se tyto situace rozebrat tak, aby bylo zřejmé, v čem spočívala etická pochybení soudců. Odpovědi na otázky, které jsem si u jednotlivých případů kladla, odhalily, že soudcovské projevy mohou být neetické z různých důvodů. Nedostatky mohou totiž trpět různé aspekty projevů (někdy obsah, jindy forma, způsob, neuvědomění si, komu je sdělení adresováno, atd). V článku tvrdím, že když soudci zváží všechny důležité okolnosti zamýšlených projevů a odpoví si upřímně na otázky, které se projevu týkají, nakonec eticky neselžou. Toto důkladné zvažování všeho podstatného označuji jako zdrženlivost. Zdrženlivý projev je tedy cestou k projevu, který bude sledovat zájem na dobrém fungování justice.

(In)temperate Judicial Speech in Judicial Process

Jana Stehlíková (<https://orcid.org/0000-0001-5330-9229>)

Abstract: This article focuses on speeches made or written in the context of judicial decision-making. With every speech, a judge should pursue his or her interest in the good functioning of the judiciary by keeping in mind other interests that contribute to the good functioning of the judiciary. These sub-interests and objectives are independence, impartiality, dignity, respect for other judges and members of other legal professions and public confidence. In this article, I discuss several situations in which these interests have not been adequately protected. I point out the ethical shortcomings of each manifestation and analyse them through a series of questions. Answering them could help judges keep their speeches within ethical bounds so that they do not compromise any of the sub-interests that contribute to the good functioning of the judiciary. In the end, I argue that judges will express themselves in a manner consistent with these interests and will not compromise them when they exercise restraint.

Keywords: judicial freedom of speech, temperance, judicial ethics, professional legal ethics, independence, impartiality, judicial dignity, respect for other judges and representatives of other legal professions, public confidence in the judiciary, good functioning of the judiciary